

971031-1

Slovo LOGOS nejen mělo už ve starém Řecku celou řadu významů, ale nás budou zajímat především dva. Jeden z nich našel výstižné pojmenování už v latině a pak v dalších jazycích, totiž *conceptus*, pojem, *Begriff*. Tyto překlady vystihují násilnickou povahu pojmového myšlení, které se za každou cenu pokouší vtěsnat skutečnou rozmanitost do pořádku modelových vztahů, shledávaných na konstruovaných modelech. Akceptace právě „platného“ souboru takových modelů je pro každého adepta odborné vědy podmínkou toho, aby byl uznán za náležitě připraveného a kompetentního. Dnes už snad nikdo nevěří na „vrozené ideje“ ani na jejich „aprioritu“ – byl to jen nesprávný výklad naprosté nezbytnosti rámcové shody v předpokladech a postupech, tedy oné *convenientia*, z níž nám dnes zbývá právě jen konvence, jako kdyby šlo jen o nahodilou úmluvu. Eukleidovská geometrie stojí na takové konvenci, ale nemůže být pochyb, že tu zdaleka nejde o konvenci libovolnou nebo dokonce svévolnou. Libovolné ani svévolné nejsou zajisté ani geometrie neeukleidovské, protože i ty vyžadují platnost určitého řádu, bez něhož by nemohlo vůbec jít o geometrii. To, že takový řád musí být vymyšlen a že se pak na něm musí lidé dohodnout, z něho ještě vůbec nedělá cosi nicotného. Rozhodující není ona vymyšlenost, nýbrž to, zda to je dobrá vymyšlenost. A to, co platí o geometrii, platí stejnou měrou o každé odborné vědě. Žádná věda totiž není „od přírody“, každá je lidským výtvozem; a lidským výtvozem, lidskou „vymyšleností“ je i soubor pravidel, jimiž se vědci toho oboru musí spravovat. Důležité je naopak, co se s tím všechno dá podnikat a k jakým do vede cílům a následkům.

(Písek, 971031-1.)